

Apu yrittää näyttää mahdollisimman vähän kovalta -journalistiselta tai taloudelliselta tuotteen - ja hakee pehmeän kontaktivälineen asemaa. Lehdestä tulee eräänlainen mielikuvituslata, jossa lukija käyskentelee.

Nyt ovat jälleen tärkeitä erilaiset tunnustukset ja jinglet, joiden avulla lehti ja lukija niitataan yhteen. Tänään myydään lehden ja lukijan häitä. 30-luvulla riimiteltiin: "Poistui pahimmat nälkävaivat/kun Apua myivät ja Apua saivat/ Työttömät Apua aina kiitti/ Almuista soppa-rahoiksi riitti/ Ilman Apua eitä ei voi/ Lauantaisin mies lehdet toi." Nyt lauletaan diskokompin säestyksellä "Jaana-Jaa-ana" tai puhutaan pehmoillen "Seura-ihmisistä" tai "Apu-kerhosta". Tilaajakirjeet eivät enää ala "Hyvä lukija" ja päätty "Terveisin", vaan niissä puhutaan "Hyvästä ystävästä" ja moikataan "ystävällisin terveisin". Tai sitten meitä kutsutaan peräti oikealla nimellä. Ihmisten välisen etäisyyden kasvaessa me emme suinkaan ryhdy teitittelemään, vaan sinutteleme entistä sitkeämmin.

Ehkä juuri mainittu 'Apu-kerho' on ajan oireellinen ilmiö. Jos jokin 'Hippulan perhe' oli adekvaatti ilmaus nuorelle Avulle, niin 'Apu-kerho' kertoo paljon 80-luvun aikakauslehti- ja joukkotiedotusmaailmasta. Toimittajien listan hännänhuippuna lukee: "Kerhomestari: Heikki Hietamies". Silti kyse ei ole lehden sisällöstä (kerhoon voit liittyä lehteä tilaamatta ja kai lukemattakin), eikä muodosta, ulkoasua koskevasta uudistuksesta. Kerho ei ole myöskään puhtaasti markkinoinnin piiriin kuuluva ilmiö, vaikka kerhomestari onkin Avun entinen Lappeenrannan hankintapäällikkö. Pikeemminkin kerho liittyy juuri mainittuun pehmeään ja läheiseen ilmapiiriin. Se järjestää "tunnelmaa ja yllätyksiä", "kotija ulkomaan matkoja, tunnelmallisia illanviettoja, kymppin juhlatansseja ympäri maan, monenlaisia kilpailuja...". 'Apu-kerhon' jäsen ei enää olekaan pelkkä lukija, vaan hän on yhtä aikaa lehden myyjä ja markkinoija - olipa hän sitten työtön tai ei. Kerhon idean vertailukohtaa voi hakea jostain *Holiday Magic*- tai *Bestline*-ideologiasta. Ehkä siinä voi nähdä myös alun viih-teellisen aikakauslehden kuoleutumiselle siinä muodossa missä me tunnemme sen.

Markku Koski

Viestinnän ja terrorin symbioosi

SCHMID, Alex P. & de GRAAF, Janny. *Violence as Communication. Insurgent Terrorism and the Western News Media*. London - Beverly Hills, Sage Publications, 1982.

Yleisimmät merkityssisällöt sanalla 'terrori' suomalaisessa arkikielessä lienevät: lentokonekaappaukset, pommiattentaatit, kidnappaukset, mieletön väkivalta ja tappaminen, huppupäiset mustiin pukeutuneet pyssy kädessä viattomia ammuskelevat terroristit, jotka jonkin ajan kuluttua ilmoittavat kuuluvansa siihen ja siihen järjestöön. Tämän kielen olemme varmaankin saaneet ennen kaikkea erilaisista kulttuurituotteista, niin viihdestä kuin uutisvälityksestä, niin faktasta kuin fiktiostakin. Ja todennäköisimmin kieleemme ei kysele ja analysoi, onko merkityssisältö tullut nimenomaan faktasta vai fiktiosta.

Kaksi tutkijaa hollantilaisesta Leidenin yliopistosta on julkaissut kirjan, jossa kuva myytteisestä, mysteerisestä ja kauhua herättävästä terrorismista avautuu aivan uudella ja tiedotus-tutkijoita kiinnostavalla tavalla: terrorismi viestintänä ja kielenä. *Schmid* ja *de Graaf* purkavat auki moniulotteisesti sitä symbioosia, jossa länsimaiset uutisvälineet ja terrorismi elävät. Samalla tekijät moniulotteistavat keskustelua ja tutkimusta tiedonvälityksen ja väkivallan suhteista tässä sodan moraalitaloudessa (Ewen), jossa hyvää tarkoittavat (ja epäilemättä tarpeelliset) raaistavien väkivaltakasettien myyntikiellot yms. tuntuvat kovin hentoisilta hipaisuilta koko väkivaltaproblematiikan rinnalla.

Aivan uusi näkökulma 'terrorismiviestintä' ei kylläkään ole; samansuuntaisia korostuksia löytyy aiemmista tutkimuksista¹. Schmidin ja de Graafin teos on kuitenkin aiheen systemaattisin ja laajin esitys.

Tutkimuksessa tarkastellaan otsikon mukaisesti ainoastaan yhtä terrorismin lajia, nimittäin ns. insurgent-terrorismin eli kapinaterrorismin, joka on osa poliittista terrorismia erotuksena esimerkiksi rikollisesta (criminal) terrorismista. Kapinaterrorismi taas tekijöiden mukaan voi olla joko nationalistista, separatistista tai yhteiskunnallis-vallankumouksellista. Tekijät ra-

jaavat ulkopuolelle esimerkiksi valtioiden harjoittaman terrorin. Näin he keskittyvät siihen terrorismiin, joka arkikielen mukaan juuri on terroria 'satunnaisine' terroritekoineen ja jotka myös tiedonvälityksessä määritellään terrorismiksi.

Tässä itse asiassa paljastuukin jo yksi länsimaisten tiedonvälityksen terrorismikieliopin luonteenpiirre, jolle terroristinen toiminta paljolti perustuu: kiinnitetään huomio yksittäisiin terroritekoihin (lentokonekaappauksiin, kidnappauksiin jne.). Jonkin Chilen juntan tai vastaavan *systemaattinen* terrori on jotain muuta kuin terrorismia. - Joka tapauksessa tutkimuksen tekijät rajautuvat juuri tähän "terrorismikakun ohueen kermakuoreen"² vaikka toteavat valtioiden harjoittavan väkivaltaa kaikkein laajimmin.

Mutta määritelmiin. Tekijät määrittelevät terrorismin tavan mukaan politiikan välikappaleeksi. Terrorismi käyttää väkivaltaa sellaisten vaikutuksien saavuttamiseksi, jotka eivät varsinaisesti liity väkivallan kohteena olevaan uhriin.

Tämän määritelmän pohjalta terrorismi voidaan ymmärtää viestinnäksi, väkivaltaiseksi kommunikaatiostrategiaksi; se on väkivallan ja propagandan yhdistelmä. Tyypillistä terrorismille on, että väkivallan vaikutukset väkivaltana ovat vähäisiä, propagandana väkivallan teot taas ovat tehokkaita. Propaganda tarvitsee kanavat; tiedotusvälineet ovat kanavia. Tekijöiden näkemys onkin, että ilman joukkotiedotusvälineitä terrorismia ei esiintyisi siinä laajuudessa kuin tänä päivänä. Ei voida kuitenkaan suoranaisesti päätellä, että moderni joukkotiedotus olisi terrorismin varsinainen syy; ne vain elävät symbiootissa suhteessa toisiinsa.

Suhde muodostui symbiootiseksi jo 1800-luvulla, jolloin niin massalehdistö kuin moderni terrorismikin syntyivät. Symbioosin selitystä tekijät etsivät kahtaalta.

Massalehdistö raivasi tietään eteenpäin keisareilla porvarillisilla ihanteilla 'sanavapaus' ja 'tasa-arvo'. Tosiasiallisestikin massalehdistön synty merkitsi sanavapauden laajenemista eli muutosta yksittäisten kansalaisten ja yhteiskunnallisten ryhmien välisissä viestintäyhteisissä. Mutta massalehdistö petti omat ihanteensa ja ihanteiden kannattajat. Lehdistöstä oli tullut tärkeä julkisuuden ja viestinnän muoto, mutta massalehdistönä se merkitsi yhä epätasa-arvoisempia mahdollisuuksia tuoda esille eri yhteiskunnallisten ryhmien tavoitteita ja pyrkimyksiä, eli osallistua lehdistön kautta organisoituun viestintään.

Kun massalehdistö ei antanutkaan kaikille yhtäläisiä mahdollisuuksia tulla kuulluksi, katsoivat jotkut ryhmät, että ainoa keino saada äänensä kuuluviin oli turvautua tekoihin, jotka varmasti tulivat esille massalehdistössä ja sitä kautta muiden laajempien joukkojen tietoisuuteen. Eli turvaututtiin tekoihin, jotka "jylsivät kovemmin kuin rotaatiopaino" (s. 11). Tällainen strateginen ajattelu on selvästi nähtävissä esimerkiksi anarkistien ohjelmissa.

Terroristisiin menettelytapoihin turvautuneet tulivat näin käyttäneeksi hyväkseen myös "kapitalismin ikuista kulttuurista ristiriitaa" kuten kirjan tekijät ilmiötä nimittävät. Kaupallisen massalehdistön toimintaperiaatteeseen kuuluu, että "huonot uutiset myyvät parhaiten" eli mo-

Terroristen

 <p>ALBRECHT Susanne 26 Jahre Größe: 170 bis 178 cm braune Augen, 1. Oberlippe links am Zahnfleisch, Mundwinkel links unten Nasenbrücke, Schwarze Haare</p>	 <p>KLAR Christian 26 Jahre Größe: 180 bis 182 cm blau Augen, ausgeprägte Adernstruktur, schwarze Brauenhaare</p>	 <p>SCHULZ Adalheid 26 Jahre Größe: 165 bis 168 cm braune Augen, 1. Oberlippe auf rechter Seite, rechte Oberlippe, Braunhaarige</p>
 <p>BOOCK Jürgen 27 Jahre Größe: 172 cm braune Augen, Mittelmäßig auf rechter Seite</p>	 <p>KRABBE Friederike 30 Jahre Größe: 172 cm dunkelbraune Augen, sehr entzogene gelbe Binde</p>	 <p>SCHEINDORFF-GUDENT Freiherr Eikehard von 28 Jahre Größe: 179 cm blau Augen, Wurde in der linken Wange neben dem Ohr, Blauhaarige</p>
 <p>DÜHLEIN Christine 21 Jahre Größe: 172 cm braune Augen, Lefze links auf der linken Wangenhälfte</p>	 <p>LOTZE Werner, Bernhard 26 Jahre Größe: 177 bis 178 cm blau braune Augen, Lefze links an der linken Wangenhälfte</p>	 <p>SIEPMANN Ingrid 28 Jahre Größe: 171 cm braune Augen, Lefze links neben der Nase und über linker Augenbraue, gelbe Brennhaare, rechte Lefze links neben dem Ohr, Blauhaarige</p>
 <p>FRIEDRICH Dagbert-Ralf 21 Jahre Größe: 181 cm blau braune Augen, Mittelmäßig auf linker Seite, schwarze Haare</p>	 <p>MAIER-WITT Silke 28 Jahre Größe: 171 cm blau braune Augen</p>	 <p>STERNEBECK Sigrid 21 Jahre Größe: 169 cm blau braune Augen</p>
 <p>HELSHING Morika 27 Jahre Größe: 170 cm braune Augen, 1. Oberlippe links überhalb des linken Mundwinkels, Mundwinkel links von Nasenbrücke, Kopf schwarzhaarig</p>	 <p>MONNHAUPT Brigitte 21 Jahre Größe: bis 168 cm blau braune Augen, Blauhaarige</p>	 <p>VIETT Inge 28 Jahre Größe: bis 168 cm braune Augen, Haut mit roten Zerrspalten, 1. Oberlippe auf linker Seite, 3. Oberlippe rechts neben dem Ohr, schwarze Brauenhaare</p>

Für Hinweise, die zur Ermittlung einer der genannten Personen führen, sind je 5000 DM als Belohnung zugesagt, die unter Ausschluss des Rechtsweges vereinbart werden kann. Die Belohnungen sind nicht für Personen bestimmt, zu deren Beaufichtigung die Verfolgung staatlicher Handlungen gehört.

Vorsicht Schußwaffen!

Hinweise, die auf Waffen vertraulich behandelt werden können, nimmt jede Polizeidienststelle entgegen.

raalisesti arveluttavat uutiset ovat kaupallisesti parhaimpia uutisia.

Ruusut ja pommit

Kirjan ensimmäisessä osassa tekijät tarkastelevat runsaan esimerkkiaineiston pohjalta (erityisesti vuosilta 1968-79), miten terroristit ovat toteuttaneet omaa poliittista strategiaansa käyttämällä hyväksi länsimaista tiedonvälitystä ja sen toimintaperiaatteita eli miten länsimaisen uutistoiminnan uutisarvot ja käytännöt ovat olennaisesti edistäneet terroristista kommunikaatiostrategiaa.

Palestiinalainen 'terrorismi' on yksi esimerkiksi väkivaltaisesta kommunikaatiostrategiasta. - Monien muistissa on Münchenin olympiakidnapaus, joka silmänräpäyksessä valloitti tiedotusvälineiden uutisivut ja -lähettykset. Se oli shokki, jonka kokivat samanaikaisesti miljoonat ihmiset ympäri maailmaa. Epäilemättä palestiinalaisten mieltäminen terroristeiksi suurelta osin juontaa juurensa tästä tapahtumasta. Palestiinalaisten kannalta terroriteon varsinainen tarkoitus (ei yksittäisten ihmisten kidnappaaminen, vaan huomion kohdistaminen kautta maailman palestiinalaiskysymykseen) tuotti tulosta. Miljoonat ihmiset tiedostivat ehkä ensimmäistä kertaa: on olemassa palestiinalaisten ongelma. Ongelma oli ollut olemassa ennenkin, mutta ei ihmisten tietoisuudessa, mikä taas johtui länsimaisen uutisvälityksen toimintaperiaatteista. Kuvaava on erään palestiinalaisten edustajan toteamus 'Münchenin verilöylyn' jälkeen: "Heittäisimme ruusuja, jos se auttaisi" (s. 32). - Kun maailmanlaajuinen huomio oli saatu kiinnitettyä palestiinalaiskysymykseen, alkoivat PL0:llekin aueta poliittisen toiminnan muut kanavat, ja vähitellen järjestö alkoi sanoutua irti terroriteoista.

Schmid ja de Graaf katsovat, että tiedotusvälineet tarjoavat jopa maailmanlaajuisen esiintymislavan sille näytelmälle, jonka käsikirjoituksesta ja ohjauksesta terroristit vastaavat. Joukkotiedotus toteuttaa myös väkivaltaisen viestintästrategian tavoitetta opettaa esimerkin avulla laajoja kansanjoukkoja. Italialaisen Punaiset Prikaatit järjestön tunnuksena oli "Iske yksi, opeta sataa" (s. 51). PP iski ja joukkotiedo-

tus hoiti opettamisen. - Lehtien pääkirjoitusten tuomitsevat kannanotot terrorismiin eivät muuta asetelmaa.

Mihin sitten terrorismin valta perustuu; käytetyn väkivallan ja sen laajojen vaikutusten välinen epäsuhta? Erääksi keskeiseksi mekanismiksi, jota terroristit tietoisesti käyttävät hyväkseen, Schmid ja de Graaf nostavat identifikaatiomahdollisuuden. Uskotellessaan itselleen ja yleisölleen välittävänsä ainoastaan informaatiota terroriteoista, joukkotiedotus itse asiassa tarjoaa jatkuvasti yleisölle identifikaatiomahdollisuuksia. Yksittäinen, yhteen, tavallisesti huomattavassa asemassa olevaan henkilöön kohdistuva konkreettinen teko ja sen käsittely joukkotiedotuksessa tuottaa yleisölle mahdollisuuden identifioida itsensä tapahtuman eri auktoreihin. Useimmat identifioivat itsensä uhriin ('mieletön teko', moraalinen paheksunta), jotkut ehkä terroristeihin, jos teko koskettaa esimerkiksi poliittisia tunteita, toiset mahdollisesti hallitukseen, joka valitsee mieluummin 'lain ja järjestyksen' turvaamisen kuin säästää yhden henkilön elämän (s. 54-55). - Kymmenet tuhannet nälkään kuolevat ihmiset tai sodan jaloissa kaatuvat ihmiset ovat kasvottomia.

Laki ja järjestys

Joukkotiedotus pelaa siis terroristien peliä. Mutta on ilmeistä, että se pelaa myös sitä yhteiskunnallista turvavaltiopeliä, jossa muun muassa terrorismia käytetään tehokkaana välineenä lain ja järjestyksen ylläpitämiseksi. Joachim Hirsch³ on todennut, että poliittinen terrorismi Länsi-Saksassa on toiminut oikeuttamisperustana sille, että joukkoja integroivia ja ideologisia rakenteita pyritään tukahdustoimin vakauttamaan. Turvavaltiossa ja sen ideologiassa ja kulttuurisessa jokainen kansalainen on jatkuvasti epäilyksenalainen, koska hän on potentiaalisesti poikkeava eli potentiaalinen terroristi. Terrorismi ja sen kääntäminen ideologiseksi integraatiotähtiseksi myös joukkotiedotuksen alueella on ollut omiaan vahvistamaan sitä repressiivistä kulttuuria, jota Philip Elliott⁴ luonnehtii muun ohessa seuraavasti. Liioitellaan rikoksen, rikollisuuden ja väkivallan määrää tyyliin 'elämme erityisen väki-

valtaista aikaa'. Herätetään henkiin ideologisen hallinnonin vahva muoto 'kylmä sota' tai sen uudempi muunnos 'sota terrorismia vastaan' niin että erimielisyys identifioituu vieraaseen uhkaan, joka kohdistuu kansakuntaan, länsimaiseen maailmaan tai elämäntapaamme.

Yksittäiset tutkimukset⁵ terrorismin käsitte-lystä joukkotiedotuksessa osoittavat, miten 'laki ja järjestys' ja 'turva' ovat ne ideologiat, joiden näkökulmassa niin terrorismia kuin muitakin uhkatekijöitä käsitellään ja määritellään. Terrorismin käsittelyssä tiedotusvälineet uusintavat valtiolähtöistä hallitsevaa diskurssia, jonka tavoitteena on yhteiskunnallisen konsensuksen tuottaminen. Tämä diskurssi on kvasi-uskonnollinen ja vaatii käsittelemään terrorismia epäinhimillisenä ja irrationalisena, kaoksena⁶.

Efektiä yleensä voimistaa, että terroritekojen motiivit ja tavoitteet saavat vähän huomiota eikä yleisölle näin anneta aineksia muuhun kuin moraaliseen arviointiin⁷. Syyt ja tavoitteet peittyvät speaktaakelin ja draaman alle, korostavat Schmid ja de Graaf.

On mielestäni valitettavaa, joskin ymmärrettävää, että Schmid ja de Graaf eivät analysoi yksityiskohtaisemmin niitä tekniikoita, joilla joukkotiedotus kääntää terrorismi-ilmiötä juuri 'lain ja järjestyksen' kielelle. Tällaisessa analyysissä olisi saatu konkreettisemmin esille joukkotiedotuksen spesifisyys ja uutisvälityksen laajakantoisia kulttuurisia dimensioita. Kaksi tekstianalyttistä tutkimusta, jotka kohdistuvat saman terroriteon käsittelyyn joukkotiedotuksessa, paljastavat nimittäin oivallisel- la tavalla uutisvälityksen kulttuurisia syvä- kenteitä ja ideologisia efektejä.

Brittiläiset Bazalgette ja Paterson⁸ tutkivat, miten brittiläinen lehdistö rakensi kertomusta Lontoossa 1980 tapahtuneesta Iranin suurlähetys- tön valtauksesta, jossa panttivangeiksi joutui sekä brittiläisiä että iranilaisia. Valtaajat olivat erään iranilaisen ryhmittymän jäseniä. Tutkimus osoitti, miten tapahtuman 'uutisointi' rakentui viihteen käyttämien arkkityyppien, ker- rontamuotojen ja rakenteiden mukaan. 'Laki ja järjestys' -tulkintakehikkoa rakennettiin esi- merkiksi vastakohta-asetelmien ("he-me", "teho- kas-tehoton", "pehmeä-kova", "poliisi-terroris-

tit" jne.) avulla. Uutisoinnista kehittyi *kez- tomus*, jossa esirippu laskeutui kun valtaajat antautuivat brittiarmeijan erikoisjoukoille. Tapahtuman depolitisointi joukkotiedotuksessa häivyttämällä esimerkiksi valtauksen motiivit ta- kasi sen, että kertomuksesta ei päässyt syntymään tragediata ("epäonnistuneiden idealistien kohta- lo") ja että lain ja järjestyksen tematisointi säilyi.

Tutkimus⁹ kanadalaisten lehtien saman tapahtu- man 'uutisoinnista' vahvistaa brittiläisen tutki- muksen tuloksen 'laki ja järjestys' -tulkintake- hikon keskeisyydestä. Myös kanadalaisissa leh- dissä tapahtuma esiteltiin ja kehiteltiin lain ja järjestyksen hajaannuksena ja lopulta sen tur- vaamisena. Tutkimus havainnollistaa, miten tul- kinta ja kertomus luotiin lehdistössä *myyttien* avulla.

Demokratiaa julkisuudessa

Schmidin ja de Graafin näkemyksen mukaan nykyi- nen länsimainen joukkotiedotuskäytäntö saattaa lisätä ja rohkaista terrorismia. Argumentteina he esittävät mm. vallitsevia uutiskriteerejä (mitä julmempi teko, sen taatumpi julkisuus), joukkotiedotuksen suosimaa henkilökuulttia (suu- ret nimet tekevät historiaa) ja sitä, että eri- tyisesti televisio kiinnittää huomiota nimenomaan *näkyvään*¹⁰. Joukkotiedotuksen rakenteellisella tasolla joidenkin yhteiskunnallisten ryhmien sys- temaattinen sulkeminen julkisuuden ulkopuolelle saattaa edistää turvautumista väkivaltaisiin kei- noihin. Sama vaikutus saattaa olla myös poliit- tisen järjestelmän vaikutuskanavien tukkeutumise- llä. Molempia voidaan tarkastella sekä kan- sallisella että kansainvälisellä tasolla.

Kansainvälisellä tasolla Schmid ja de Graaf kiinnittävätkin terrorismiongelman uuden kansain- välisen tiedotusjärjestyksen ohjelmaan ja avaa- vat näin hyvin laajoja perspektiivejä ongelman analyysille. He toteavatkin: "missä ei ole ole- massa tehokkaita ei-väkivaltaisia protestin muo- toja, siellä väkivalta kansainvälisellä tasolla jatkuu" (s. 219). - Mikään ei luonnollisesti ta- kaa, ettei *julkisuusdemokratiasta* tule pelkkä tyyny, yhteiskunnallisen protestin hienovarainen neutralisointi- tai integrointikeino.

Schmidin ja de Graafin kirjasta olisi varsin nelppo löytää pinnallista joukkotiedotuksen analyysyä. Terrorismin yhteiskunnallisessa analyysissä saattaa olla samoja puutteita, sitä en ole kykenevä arvioimaan. Kirjan mielenkiinto onkin sen näkökulmassa (väkivalta viestintänä) ja terrorismin ja joukkotiedotuksen symbioosin monipuolisessa erittelyssä. Sen lisäksi, että kirjoittajat kysyvät, miten terroristit käyttävät joukkotiedotusta hyväkseen tai joukkotiedotus terrorismia, he pohtivat terrorismia käsittelevän joukkotiedotuksen vaikutuksia yleisöön, valtiokoneiston ja joukkotiedotuksen välisiä suhteita, sensuuritoimenpiteiden merkitystä jne.

Vaikka tutkimuksen monipuolisuus kostautuu paikoittain pintaraapaisuiksi jäävillä erittelyillä, soisi että kirjan huomaisivat erityisesti ne, jotka kyselevät 'mitä väkivalta kommunikoi' ja 'miksi se kommunikoi niin tehokkaasti'.

Leena Paldän

Vitteet

¹Ks. esim. *Politisk terrorism. Antologi*. Stockholm, 1978.

²VÄYRYNEN, Raimo. Terrorismi - mitä se on. *Ydin*, 10 (1), 1976, 11-3.

³HIRSCH, Joachim. *Turvavaltio*. Tampere, Vastapaino, 1983, 44.

⁴Ks. ELLIOTT, Philip. Intellektuellit ja julkisuuden katoaminen. *Tiedotustutkimus*, 6 (2), 1983-64-74.

⁵Ks. esim. SCHLESINGER, Philip. The media politics of siege management. *Screen Education*, no. 37, Winter 1980/81, 29-54.

⁶ELLIOTT, Philip. Press performance as political ritual. Teoksessa CHRISTIAN, Harry (ed.). The sociology of journalism and the press. *Sociological Review Monograph*, no. 29. Keele, Staffordshire, 1980, 141-77.

⁷PALETZ, D.L. & FOZZARD, P.A. & AYANIAN, J.Z. The I.R.A., the Red Brigades, and the F.A.L.N. in the New York Times. *Journal of Communication*, 32 (2), 1982, 162-71.

⁸BAZALGETTE, C. & PATERSON, R. Real entertainment: the Iranian embassy siege. *Screen Education*, no. 37, Spring 1980/81, 55-67.

⁹KNIGHT, G. & DEAN, T. Myth and the structure of news. *Journal of Communication*, 32 (2), 1982, 144-61.

¹⁰Yleisradion uutistoiminnan päällikkö Jarmo Virmavirta totesi Yleisradion uutistoiminnasta äskettäin varsin yksiselitteisesti seuraavaa: "Me keskitymme voimakkaasti nimenomaan näkyvään tapahtumiseen". Ks. *Teema-Linkki*, Fakta ja fiktio, helmikuu 1983, 11.

Ideologiateorian sokkeloissa

HANNINEN, S. & PALDÄN, L. (eds.). *Rethinking Ideology: A Marxist Debate. Argument-Sonderband*, 84. Berlin, Argument-Verlag, 1983.

Länsi-Berliinissä professori Wolfgang Fritz Haugin johdolla toimivan ideologiateoriaprojektin (Projekt Ideologie-Theorie, PIT) tuotanto¹ on yritys kehittää positiivisessa mielessä marxilaista ideologiateoriaa ja samalla ravisutella jo pitkään paikallaan pysyneitä 'teoreettisia rintamalinjoja'. Marx ei itse jättänyt seuraajilleen mitään yhtenäistä ideologiateoriaa, vaan hänen tuotannostaan voidaan löytää aineksia useille eri tulkinnolle. Perinteisesti on esitetty kaksi tulkintaa, 'kriittisempi' ja 'neutraalimpi'. 'Kriittinen' tulkinta (jonka perustan laskivat 1920-luvun vasemmistomarxilaiset Georg Lukács ja Karl Korsch) näkee ideologian vääränä tietoisuutena. 'Neutraali' tulkinta (joka usein luetaan Leninin nimiin) näkee ideologian tietyn luokan maailmankatsomuksena, joka ilmaisee tuon luokan yhteiskunnallisia etuja.

Näiden molempien käsitysten ongelmallisuus piilee niiden ekonomistisuudessa ja luokkareduktionismissa. Väärän tietoisuuden determinantit johdetaan yleensä yksinomaan Marxin *Pääomassa* esitettyjen taloudellisten muotomääreiden avulla. Jos ideologia puolestaan ymmärretään aatteiden tai katsomusten järjestelmäksi, niin tällöin on yleensä tapana palauttaa ideologia taloudellisiin luokkaetuihin, jolloin on kyse sekä ekonomismista että luokkareduktionismista. Luokkareduktionismin tunnusmerkkinä on näkemys, että ideologia muodostuu luokkaspesifeistä elementeistä. Tämän käsityksen problemaattisuus tulee esiin vaikkapa tutkittaessa nationalismia: mikä on elementti, joka erottaa kuubalaisten vallankumouksellisten nationalismin ("isänmaa tai kuolema") nationalismista, jota Argentiinan sotilasjunta propagoi